९३

संस्कृत

राजवाडे

अंक ८०

शाखा धर्मशास्त्र

ग्रंथनाम कायस्थ धर्मदीप

ग्रंथकार गागाभट्टी

काल

पृष्ठ ३४

स्थल

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai "Joint project of the

८२

धर्मशास्त्र

कायस्थधर्मप्रदीप

गागाभट्टी

धर्मशास्त्र

पाने २-१२३

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

1

वधि। एवं तु विन्नायामसवर्णायामुत्पन्ने मूर्धावसिक्तादौ सवर्णायामविन्नायामुत्पन्ने
कुंडगोळकेसंकरजादौ असवर्णायामविन्नायां चोत्पन्ने प्रतिलोमजादौ ब्राह्मण्याभाव
[illegible]वः। कथं तर्हि स्कंदादि ब्राह्मणो विश्वामित्रे देवरोत्पन्ने च ब्राह्मण्यमिति चेदुच्यते
[illegible]। ब्राह्मणत्वजातिर्भेदचतुष्टय [illegible] दीश्वरमुख [illegible] अन्यता [illegible]
कास्कंदादिब्राह्मण्ये। कर्मजन्यता [illegible] विश्वामित्रे। उद ब्राह्मण्ये [illegible]
एजन्यतावशेषिका सर्वेषु ब्राह्मणे [illegible] वरोत्पन्ने तु [illegible] बोध्यमिति। जो गोत्र
[illegible] स्त्व। देवरोत्पन्ने शूद्रायां वो [illegible] दुत्पन्नत्वमेव ब्राह्मण्यं। तत्रापि देवरः कुत्र का
[illegible] या। ध्वता [illegible] भ्यक्तेक्षतावियादित्यक्ता यस्याम्रियेत कन्याया वाचा सत्ये कृ
ते पतिः। तामनेन विधानेन निजो विंदेत देवर इति वाक्ये [illegible] न विधानेन विंदेतेति पू

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai joint project

का·प· ईवाक्योक्तध्यतात्यन्तत्वविच्छिन्नवेदनरूपविलक्षणविवाहस्योक्तत्वात्॥ एवंचत
त्रापि विलक्षणविवाहसत्वेन वोढुः सन्नं भव्याहतं॥ आद्ये कुंडगोलकनिषेधोप्येत
द्विषयएवसंगच्छते॥ नचतत्र कुंडत्वासंभवः॥ म्रियेतेत्यस्य महारोग्याद्युपलक्षण
त्वात्॥ कुंडत्वादिकंतु नज्ञातिः॥ ये न [illegible]त्वादिनासंकरःस्यात् किंत्वमृतपति
कस्त्रीजारोत्पन्नत्वादिरूपं॥ [illegible]तादृशादेवरोत्पन्नेतु व्यभिचारजत्वेन न
२ ब्राह्मण्यं॥ अतएव वाग्दानोत्तरं [illegible]स्य युगांतरविषयत्वाद्देवरोत्पन्नब्राह्म
णोपि युगांतरविषयएवेति एतेन [illegible]कुंडगोलकनिषेधो भ्रमप्रसक्तिविषय इ
ति वदन् विज्ञानेश्वरो न विकत्थनीयः॥ एवं ज्ञात्युत्कर्षवति कर्मोत्कर्षवति च ब्राह्म
णे ब्राह्मणत्वभेदो बोध्यः॥ जात्युत्कर्षो युगे ज्ञेयः पंचमे सप्तमेपि वा॥ व्यत्यये २

(2A)

कर्मणां साम्यं पूर्ववच्चाधरोत्तरमिति याज्ञवल्क्यात्॥ एवं क्षत्रियत्वादिकमपि बोध्यं॥
न च स्त्रीष्वनंतरजातासु द्विजैरुत्पादितान्सुतान्॥ सदृशानेव तानाहुर्मातृदोषवि
वर्जितानिति वचनेन मातुः सदृशानित्यर्थः॥ ते न मूर्धावसिक्तादीनां मातृजाती
यत्वबोधनात्कथं तत्र ब्राह्मणत्वा[illegible]भाव इति वाच्यं॥ मातृधर्माप्तिमा
त्रबोधनेव च सरूत्रात्पयत्वि॥ न [illegible] वैश्यक्षत्रियत्वं न स्यात्॥ न स्याच्चायोनिजे
षु वसिष्ठादिषु ब्राह्मण्यमिति वाच्यं [illegible]पत्तेः॥ षट्कर्मप्रयोजकीभूतादृष्टवि
शेषवत्त्वेन ब्राह्मणादिपदप्रयोग[illegible]दिति॥ न च वाच्यं ब्राह्मणानृत्विजो वृणी
ते पुत्रिकापुत्रपरगोत्रजसहोदकानीनानुज्ञावरद्विप्रवरान्परिहार्येति बौधाय
न निषेधानुपपत्त्या श्राद्धे च कुंडगोलकादिनिषेधानुपपत्त्या तेषु ब्राह्मणत्वमश्रा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3)

का.प. त्स्य निषेधानुपपत्तेरिति। तेषां नित्यानुवादत्वात्॥ नांतरिक्षे न दिवीतिवत्॥ एत
च्च सर्वमभिसंधायाह मनुः॥ सर्ववर्णेषु तुल्यासु पत्नीष्वक्षतयोनिषु॥ आनुलोम्ये
२ न संभूता जात्या ज्ञेयास्त एव त इति॥ देवलोपि। ब्राह्मण्यां ब्राह्मणाज्जातः संस्कृ
तो ब्राह्मणो भवेत्॥ एवं क्षत्रियविट्शूद्रायाः स्वेभ्यः स्वयोनिजा इति। इदमपि
याज्ञवल्क्यमनुभ्यामुपसंहारादि॥ अत एव सेतुपदमुच्चार्यके॥ अतो
मूर्धावसिक्तादौ कुंडगोलकादौ च ब्राह्मण्यं वर्णत्वं च नास्तीति सिद्धं॥ अत एव
तेषु न वर्णधर्मप्राप्तिः॥ किं त्वाश्रमादिधर्मप्राप्तिः॥ तथा च यमः॥ असवर्णासु ना
रीषु द्विजैरुत्पादिताश्च ये॥ परपत्नीषु सर्वासु कुंडास्ते गोलकाः स्मृताः॥ अवि २
वाह्याः सुताश्चैषां वं[illegible]षु भ्यः पितृमातृत इति॥ अत एव वक्ष्ये सांतपनं कुर्याद्

(3A)

त्वा संकीर्णयोनिजामिति यमोक्तं प्रायश्चित्तात्मत्वमप्युपपन्नमिति दिक्॥ असवर्णा
संतानाद्वादशभेदाः॥ अनुलोमषट्कं प्रतिलोमषट्कं भेदात्॥ तथाच मनुः॥ विप्रा
न्मूर्धावसिक्तास्तु क्षत्रियायां विशः स्त्रियां॥ जातोंबष्ठश्च शूद्रायां निषादः
पारशवोपि च॥ माहिष्योग्रौ प्रजायेते विट्शूद्रांगनयोर्नृपात्॥ शूद्रायां कर
णो वैश्याद्विन्नास्वेष विधिः स्मृतः॥ इत्यनुलोमषट्कं॥ ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतो
वैश्याद्वैदेहिकः स्मृतः॥ शूद्राज्जातस्तु चांडालः सर्वधर्मबहिष्कृतः॥ क्षत्रिया मा
गधं वैश्या शूद्रात्क्षत्तारमेव च॥ शूद्रादायोगवं वैश्या जनयामास वै सुतं॥ इति
प्रतिलोमषट्कं॥ अथैतेषां कर्माणि विश्वंभरवास्तुशास्त्रे॥ क्षत्रियाविप्रसंयोगा
ज्जातो मूर्धावसिक्तकः॥ राजन्यः क्षत्रधर्मेणाभ्यषिक्तः संप्रकीर्तितः एतस्य चाग्निहोत्र

(८)

दर्शपूर्णमासज्योतिष्टोमादावप्यधिकारः ॥ उभौवर्णौविबिरुयः पुपोषेतिलिंगात् ॥ अतए
का प. वब्राह्मणाधिकरणेभावतोंब्रह्मसामेतिसामान्यवचसामूर्धावसिक्तादिकर्तृक
प्रयोगविषयत्वंरापणकारेणोक्तं ॥ वैश्यस्त्रीद्विजसंभूतोंबष्ठःस्यात्कुलेमतः ॥
अन्येभ्योवैश्यजातिभ्यः षट्कर्मस्वधिकःस्मृत ॥ षट्कर्मातः पातिकमंत्र्यरूत्यर्थः ॥
४ नरवाजिगजानांचचिकित्सातस्य... ॥ द्विजोत्रब्राह्मणः ॥ अथमंबष्ठोगो
उप्रस्सिद्धांबष्ठाद्विनः ॥ शूद्रांरायनमा...ब्राह्मणएव्बकथंचन ॥ जनयेउग्रान्यध
र्मेणातस्यांपारशवंसुतं ॥ महाशूद्रे...ख्यातःशूद्रेभ्यःकिंचिदुत्तमः ॥ स्वर्णकार
स्यतस्येहस्नाने धोत्रेपवित्रकं ॥ रोगोचंशूद्रस्यधर्मेणावर्तनंतस्यचसमतं ॥ रायना ४
रोपणेविवाहः ॥ एतस्यैवसंतोतरंनिषादः ॥ अस्यकर्मस्वधिकारः ॥ याज्ञियासःपंच

जनाममहोत्रंजुषध्वमितिमंत्रलिंगात्॥ जदिति र्घौरितिऋग्व्याख्याने पंचजनपदस्य
त्वौंचर्त्तेवर्णा निषादः पंचम इत्यौपमन्यव इति यास्केन निषादस्य गणनात्॥ एवंच म
स्तच्छूद्रस्येति व्रतद्वयनियमोपि संगच्छते [illegible] रथयांसत्रियाऽज्ञातामल्लिष्यस्त्वनुक्लो
मतः॥ अष्टाधिकारनिरतश्चतुःषष्टं [illegible] रः॥ व्रतबंधादिकास्तस्य क्रियाः स्युः
सकलादिरः॥ ज्योतिषे शाकुनं नारक [illegible] गास्त्रे च जीविका॥ अष्टाधिकारा॥ मृदंग
ध्वनिताववस्त्रं गीततांबूलस्तोजने॥ [illegible] कुसुमं चैव भोगाष्टकमुदाहृतमिति भो
गाष्टकं॥ चतुःषष्टंगानि चतुःषष्टिकलास्ताश्च॥ वेदागमशास्त्राविस्यं कविताव
त्कलतौर्यत्रिकद्यूतास्त्राद्भुतवादतत्परचनाश्चित्रे पण्यवैद्यके॥ नानारत्नपुरादि
लेखपुरुषस्त्रीधातुभाषालिपिप्रस्तानारकेके [illegible] दंतितुरगप्रेक्षाचसामुद्रिके॥

(5)

कौ.प.

शय्याभोजनयुद्धमर्दनविभूषाबंधसेवें।गीतज्ञानेरताजतरांसभारयस्कृतिः सौख्ये
षुभोगेषुदीक्षात्राणेचारिविषाग्निनारिपुरथाखेटंगजारोर्षेकुयदुर्गारामकृतिः
पस्तुद्दपचमत्कारः द्विबाच्यौ स्यइति॥ अयिवाराभ्वत्तय इत्यर्थः॥ शूद्रायांक्षत्रिया
दुग्रःक्रूरकर्माप्रजायते॥ शस्त्रास्त्रा[illegible]रतः संग्रामकुशलोभवेत्॥ नपाव
त्यासतीवत्संवृद्धधर्माचजायते॥ [illegible]नपून इतिभाषाप्रसिद्धः॥ वैश्यायुर्मे
एवशूद्रायांजातोवैतालिकाभिध[illegible]॥ च[illegible]गसावपिभवेन्नूनोवृषलधर्मतः॥ रा
ज्ञांचब्राह्मणानांचगुणवर्णनतत्परः[illegible]गोते कामशास्त्रेचजीविकातस्यकीर्तिता॥
अयमेवकरणः॥ नरवाकृतिभाषाप्रसिद्धः॥ अत्रसर्वेनास्त्वित्यक्तेरविनोत्सेनानां
नानुलोमत्वंकिंतुव्यभिचारोत्पन्नत्वेनकुंडगोळकान्यतरत्वमिति॥ इत्यनुलोमषट्

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A)

कर्माणि॥ अनेनैवप्रकारेणोत्पन्नानांस्त्रीणामनुलोमजातानांमिमान्येव षट्नामानि
कर्माणि॥ यथा मूर्धावसिक्ता अंबष्ठा निषादी॥ परसवा॥ माहिष्या॥ उग्या करणी
ति॥ अथ प्रतिलोम षट्कर्माणि लिख्यंते [illegible] सूत्रे॥ ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतः प्रति
लोम्येन जायते॥ क्षत्रियाणामसौ धर्मे [illegible] हस्त्यश्वरोषतः॥ किं विप्रक्षत्रजातिभ्यो न्यू
नतात स्याद्विद्यते॥ गजबंधन मश्वानां [illegible] कर्मसारथ्येः॥ वेदस्य धर्मेषु सूतस्य नाधि
कारः क्वचिद्भवेत्॥ क्षत्रियाणां धर्मेषु [illegible] पालनादिवृत्तिं॥ नतु वेदाध्ययनादि॥
प्रतिलोमाधर्महीनाद्भुतिस्मरणात्॥ ब्राह्मण्यां जायते वैश्या योसौ वैदेहिकाभिधः।
मेहूकं तरक्षेणं कुर्यात्स्त्रीणां मनुपसंहितः॥ सामान्यवनितापोष्यतासांभाटीचवर्जीवि
का॥ तस्योक्तमत्र धर्माणां नाधिकारोस्तिकर्हिचित्॥ पण्यांगनानां राज्ञीश्च कुर्यात्सं

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6)

ऽंतद्दिक्षया॥ रूपाजीवास्सुतास्तेषां॥ निश्शीयः सगतो वि[illegible]दः॥ स एव ताळंप्रोक्ते
फो.प. श्रोनान्यः कांतोपितत्यत्तिः॥ चतुःषष्टिकळाः कामरंग स्त्रीतदुपजीवने॥ ब्राह्मण्यांशूद्र
वीर्येण जातश्चांडालसंज्ञकः॥ सर्वेषामेव नत्स्य स्पर्शात्सचैलंस्नानमुच्यते॥ सर्वसंगग
राह्यश्च सर्वधर्मबहिष्कृतः॥ येवध्यासे[illegible]यादि विधेर्यातनाकृतैः॥ तेषां वस्त्रा
६ द्यलंकारा जीविका तस्य च स्मृता॥ स[illegible]ग धेवैश्यायां जनयामास वै सुतं॥ सवंदी
जन इत्युक्तो भृतबंधादिवर्जितः॥ शूद्रे[illegible]धिकः किंचित्तस्य जीवनमुच्यते॥ कथा
लंकारगद्यादिषड्भाषासु विशारदः॥ गच पद्यादि चित्राणि विरुदानि महीभुजां॥
भाट इति भाषाप्रसिद्धः॥ क्षत्रिण्यां शूद्रसंयोगात्क्षत्तारं जनयेत्सुतं॥ निषाद इति ६
विख्यातः सर्ववर्णबहिःकृतः॥ शूद्रदुराचारश्च हीनश्च पापर्धिनिरतः सोसौ॥ वागुरापात्र

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

6A

पारधिस्तु मृगबंधनकोविदः ॥ अरण्यपशुजातीनां मांसकृच्च वनेचरः ॥ क्रोधाभि
लो मांसवृत्त्या तया जीवेत्स देवहि ॥ धेनपापर्धिकं कुर्यात्स्त्रो विस्मयकारिणं ॥ द्वि
धापापर्धिरस्यो [illegible] व्योमभूचारिणां ॥ [illegible] ॥ विक्रयं मधुनः कृत्वा धनाभिरुचितत्पर
तये ॥ पारधी इति महाराष्ट्रभाषया [illegible] इति मध्यदेशभाषया प्रसिद्धः ॥ वै
श्यस्त्रीशूद्रसंयोगाद्यो वा जनक[illegible] ॥ स भ्रष्टो हीयते धर्मपापायत [illegible]
र्मकृत् ॥ स कुर्यात्कुट्टिमं भूमौ चूर्णे[illegible] हजीवनं ॥ इति प्रतिलोमषट्ककमा
णि ॥ अनेनैव प्रकारेण तेषां नानां [illegible] जानां स्त्रीणामपि मान्येवं नामानि कमा
ण च ॥ यथा सूता वैदेही ॥ चांडाली ॥ मागधी क्षत्ता ॥ आयोगवी ॥ विश्वंभर वास्तु
शास्त्रे ॥ विप्रः संस्कारहीनश्च व्रात्यतामभिगच्छति ॥ ब्राह्मण्यां तस्य यः पुत्रो भूर्जकं

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

४

ठः संहितस्मृतः॥ब्राह्मण्यां भट्टकं दाक्षात्सुतस्त्वा वर्तको भवेत्॥ब्राह्मण्यां वर्तकाभ्यां यः
का॰प॰ पुत्रः स कुट धातकः॥ब्राह्मण्यां कुम्भकारेण सुतोऽसौ पुष्पकोस्वरः॥भट्टकं मादयः प्रो
क्ता सूत्रकाराः पूर्वतः क्रमात्॥तेषां कर्माणि [illegible] चैव हं जीवनाय विशेषतः॥वर्णेषो हरि
हरौ तैश्च गीतगाथाः स्वे[illegible]धकैः॥वं[illegible]भाषाभिर्गानैतज्जीविका स्मृता॥२॥
लेखकाचाराः स्मृतास्तेषां म्लेच्छधर्मो [illegible] कल्पितः॥एते त्वनानुलोमजा न प्रतिलो
७ मजा अपि तु ब्राह्मणा एवम घ पर्प[illegible]ब्राह्मणादिवत्॥कुब्राह्मण्यभिवा
रजाह्नतिसं प्रदायेः॥विप्रः स्त्रीहत्य सं[illegible]यास मारूढ पतितो भवेत्॥ब्राह्मणी
कारयेदं डायं त स्यां [illegible] जनयेत्सुतं॥स दोषकर्म चांडालोनसशतित्वसातकं महत्॥ ७
वापीकूपतडागानां प्रवाहाणां च सर्वन्राः॥खननं जीविताथायतस्य प्रोक्तं विरो

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

7A

षतः॥ कोइरी इति भाषाप्रसिद्धः॥ तथा॥ शूद्रायां क्षत्रिण्यां स्वतेजात्यस्तु त्रियमैथु
नात्॥ पुत्रः स जल्लइत्युक्तः भ्रष्टधर्मविभायकः॥ स कुर्याद्दानधुत्तांश्च नास्त्रास्त्र
कुशलान्यनं॥ तेभ्यो लब्ध्वात्सरं [illegible] धर्ममनुल्लंघयेत्॥ क्षत्रिणी भल्लसंयोगा
ज्जातो मल्लाभिधः परः॥ लब्धासाव[illegible]यत्नबलदर्पणगर्विता॥ राज्ञां कौतुक
मुत्पाद्य नियुद्धेन धनार्जनं॥ कुर्यात्[illegible]नि पुराः भ्रष्टधर्मानन्वेषतः॥ क्षत्रिणी
मल्लसंयोगाच्छिल्लीश इति जायते॥ रा[illegible] भ्रष्टधर्मेभ्यो जीविकास्यांगमर्दनं॥
नापित भेदो मर्दनीति भाषाप्रसिद्धः॥ शिल्लीशः क्षत्रिण्यां गच्छन् जनयेन्नटसं
ज्ञकं॥ हीनो सौ भ्रष्टधर्मेभ्यो नाट्यकानि समभ्यसेत्॥ कोल्हाटिकः स एवोक्तो
बहुरूपाणि बिभ्रतः॥ अत्रापि दुष्टक्षत्रियत्वमेव न तु लोमजत्वादि॥ भ्रष्टकन्या

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(8)

शू.व. समुसंनो ब्राह्मणेन न संस्कृतः ॥ अपरो नापितः प्रोक्तः शूद्रधर्माधिकोपि सः अत्रा
षिडश्च स्त्र... दृत्व अत एवाधिक इति विशेषः ॥ ॥ इति नापितः ॥ ॥ अथावांतर
भेदाः ॥ माहिष्यस्त्री ब्राह्मणेन संगता जनयेत्सुतं ॥ आभीरपत्न्या माभीरमि
८ तितं विधिरब्रवीत्स्वर ॥ तेषां संचो वसे... राष्ट्रज कुले ॥ अर्जुने नामहिष्या
दिपोषयेन्त्व...रिणा ॥ दुग्धदा... तक्रं विक्रीणीत धनंजय ॥ शूद्रेभ्योन्यू
नताधर्मेति स्य सर्वस्य विश्रुता ॥ अ...ष्ठायां वैश्यपस्त्रियां क्षत्रियतो जात
त्वेनानुलोमत्वात्स्यात् तस्यां ब्राह्मणेनो... त्वेनाभीरोप्यनुलोमः ॥ शूद्रा क्षत्रिय
यो जाता वनितोयामिधानिका ॥ ब्राह्मणाज्जनयेत्पुत्र मारत्तं कुंभकारकं ॥ सप्त ८
शाद्री यतेषमैं धट्येन्त्वन्म याध... नै... जनू ॥ अयमप्यनुलोमः ॥ वैश्यस्त्री द्विज

...Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

8A

संभूताकन्यांबष्ठाभिधानिका॥सातंबष्ठाद्विजाम्लिष्टाज्जनयेत्तनयंरहः॥सकां
सारइतिख्यातःसततेकालिकांयजेत॥कांस्यपात्राणिचित्राणिरचयेज्जीवनाय
चाम्लरूधर्मेणासर्वत्र॥रूछिलिरयश्चिन्त्येद्विजाम्लिष्टाब्राह्मणाम्लिष्टाथवा॥
अयंकांसारोप्यनुलोमः॥द्विजम्यानिषादीवनितामवेत्॥निषादी
द्विजतःसूतेतनयंमोष्टिकाभिधा॥राज्ञांवाहकाराज्ञांविशेषाद्गुप्तगामिनः
कारात्मावाहकातिस्युःकाबडीवाह॥विक्रयश्चेंधनानांचतेषांधर्मानके
चन॥अयमप्यनुलोमः॥ब्राह्मणाद्वैश्यजनितावैदेहीतिनिगद्यते॥सासंग
ताब्राह्मणेनक्षत्रयंजनयेत्सुतं॥तस्याछत्रधरोराज्ञांलोकेवाहीतिकथ्यते॥
समस्तेषुचवर्णेषुकुर्यामानीयविक्रियां॥तस्यैवंजीविकाप्रोक्ताम्लरूधर्मानहि

(९)

कश्चित्॥ वैदेह्याः प्रतिलोमत्वादयं प्रतिलोम इति केचित्॥ तस्याः प्रतिलोमत्वेपि ब्रा
काम. ह्मण्यां जन्यत्वादनुलोम इत्यन्ये। वैश्यस्त्रीशूद्रसंयोगाज्जाता योगविकाभिधा॥ आ
योगवी ब्राह्मण्यां धिग्वणस्य समुद्भवः॥ सा चर्मणां च पर्याणं यच्चान्योभं प्रक
ल्पयेत्॥ अश्वानां पारवटः सोपि क[illegible]तास्तथाहि ति॥ तद्द्रव्यं जीविका तस्य व
हिता लोकविश्रुता॥ अयं मोनी ति[illegible]ः॥ शूद्राक्षत्रिययोः पासवी संज्ञा तु
२ जायते॥ सा स्मृते क्षत्रियात्कुत्रं विधातं[illegible] कुद्दनं॥ संसर्गे सहकासारे कुर्यात्स तु
विशेषतः॥ घटनं ताम्रपात्राणां तस्या व[illegible] जीवनं॥ यो मागधी क्षत्रिययोर्जात कुल्ह
कसंज्ञकः॥ स लोहकर्मास्य विश्रुतं॥ तेषां तु गुणसंयोगं राज्ञां शस्त्रा विधायकः॥ ८
अयमनुलोमः॥ वैश्यवीर्ये च शूद्रायां जाता साकरणी स्मृता॥ करणी वैश्यसंयो

The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "Joint project"

(१४)

गाज्जातो वत्सरसंज्ञकः॥ हीनः स्मृद्धधर्मेभ्यः स्यादुत्तं गाश्वपालयेत्॥ अपम
नुलोमः॥ माहिष्येण करण्यां तु रथकारः प्रजायते॥ नैवोपनयनं तस्य स्मृद्धधर्मोद्
द्दिः कुवित्॥ वर्तनं शिल्पवृत्त्यात्र लोके[illegible]स्यस्य शास्त्रविद्॥ अयमनुलोमः॥ एत
स्यैव रथकारस्याधानेऽधिकार इति कर्क[illegible]र्म (मांसकास्तकः॥ नाये रथकारस्याधाधा
नेऽधिकारः किंतु सौधन्वनात्स्व भव[illegible]लिंगात्सामान्याधिकरण्येन सौधन्वना
ख्य रथकारविशेषस्यैवाधिकार इत्याहु[illegible]माहिष्यवनितासूनुर्वैदेहाद्यः प्रसूयते॥ का
यस्थ इति प्रोक्तस्तस्य कर्म विधीयते॥ ले[illegible]पीनां देशजातानां लेखनं स समाचरे
त्॥ गणकत्वं विचित्रं च बीजपाटीविभेदतः॥ वृत्त्या तया वर्तनं स्यात्कायस्थस्य विशे
षतः॥ अधमः शूद्रजातिभ्यः पंचसंस्कारवानसौ॥ अयं प्रतिलोमः॥ पंचसंस्कारा

A joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(10)

जातकर्म तथा नामवपनं कर्णवेधनं॥ उद्वाहश्चैव विज्ञेयाः कायस्थे पंचसंस्क्रियाः इति
क.प. छागलेयोक्ताः॥ पद्मपुराणे रेणुकामाहात्म्ये तु कायस्थास्त्रिविधाः चित्रगुप्ताश्चांद्र
सेनीयाः संकरजाश्च॥ तत्र चित्रगुप्तः सागरमंथनकाले कालकूटशरीरोत्पन्नः
तस्य च दाक्षायिण्यां विचित्रगुप्तः सु[illegible]तो तस्यापि मनुकन्यायां धर्मगुप्तो ना
म पुत्रः सोपि गंधर्वकन्यायां रुद्रगुप्त[illegible] तस्य च पुत्रचतुष्टयमासीत्। ते च मा
थुरगौडनागरनैगमाः इति प्रसिद्धाः। जा[illegible]दग्न्यकर्तृकक्षत्रियवधकाले चंद्रसे
१० नस्य राज्ञो भार्यायाः सगर्भायाः दाल्[illegible]श्रमं गतायाः गर्भरक्षार्थमागतस्य
जामदग्न्यस्य दाल्भ्यमुनिप्रार्थनया स्वशापेन क्षत्रियत्वमुत्सृज्य कायस्थत्वं प्राप्त १०
स्य गर्भस्य संततिः सा च दाक्षिणात्ये प्रभुनामकत्वेन प्रसिद्धा॥ संकरजातास्तु ना

Joint Project of The Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com